

VERENIGING
"ORDE DER VERDRAAGZAMEN"

Kon. Goedgekeurd d.d. 22 februari 1958, nr. 50

GEVESTIGD TE 'S-GRAVENHAGE

Giro no. 468874 t.n.v. de Penningm. der "ODV", DEN HAAG

Uitsl. voor verslagen en abonn. Dovenetelweg 57a 's-Gravenhage Tel. 68.45.41.
Secretariaat: Graaf Willem de Rijkelaan 15 Leidschendam Tel: 070 - 275154

W E E K B L A D

=====
nadruk verboden

20e jaargang nr.46

=====
9 juli 1976

x in de kantlijn betekent de vraag

- " " " " " het antwoord

Goeden avond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar. Denkt dus zelf na over al, wat gebracht wordt. Bij het begin van het verenigingsjaar koos u als onderwerp voor discussie:

PRODUCTIE EN MAATSCHAPPIJPROBLEMATIEK

Een onderwerp, waarover men lange tijd kan spreken en toch in feite heel weinig zeggen. Ik zal trachten de zaak kort en krachtig af te doen. U kunt vanzelfsprekend steeds reageren.

Allereerst het begrip: productiviteit. Het betekent het voortbrengen en omvat alles, ook de landbouw. Ook al denkt men over productie in uw dagen voornamelijk in industriële termen.

Dit betekent weer, dat men uitgaat van het product zelf en de mogelijke winst, terwijl men veel minder dan wenselijk zou zijn aandacht heeft voor de betekenis van het product of de kwaliteit van het geleverde.

De productiviteitsrace, ook wel groeiende economie genoemd, heeft vele zakelijke voordeeltjes. Eens spraken de mensen over een eerlijk alles samen delen, nu geldt dankzij groei van productie en winst steeds meer: alles samen oneerlijk delen.

Indien je echter de productie en niet de mens en zijn werkelijke behoeften primair stelt, verander je daardoor de gehele samenhang van de gemeenschap. Om u een voorbeeld te geven:

In uw dagen gaat men uit van de vraag, hoe men zo rendabel mogelijk zoveel mogelijk huizen en gebouwen kan voortbrengen. Het gevolg is inderdaad een toename van de bouw en een grotere rendabiliteit daarvan. De vraag is alleen maar, hoeveel mensen in het geleverde product werkelijk gelukkig zullen wonen en werken.

De mens is in de menselijke samenleving niet meer primair, of zelfs van ander belang dan als belastingbetaler en afnemer. Toch zou hij de allereerste zorg, het grootste belang van de gemeenschap moeten zijn.

In de oude tijd was de gemeenschap ongeveer zo: Iemand, die een goede jager was, was er trots op, dat hij degenen, die geen goede jagers waren, kon laten delen in zijn buit. Zijn belangrijkheid was er wel, maar was gelegen, in hetgeen hij zelf en direct voor zijn medemensen betekende. In deze dagen jaagt men op sukses, schiet weliswaar vele bokken, maar gaat uit van een streven, dat neerkomt op het verwerven van mogelijkheden en goederen, die men door zijn sukses gelijktijdig aan anderen onthoudt. Het gaat niet meer om aanzien, dat door menselijkheid van gedrag bepaald zal worden, maar om een aanzien, dat door macht en bezit bepaald wordt.

Ook in het verre verleden was aanzien gelijktijdig een vorm van macht: wanneer men iemand aanvaardde, omdat deze een goed jager was, een goed krijgsman of gids was, zo had hij daardoor wel degelijk het recht, in bepaalde omstandigheden, aan anderen bevelen te geven. Maar dit was meer een natuurlijke zaak. Het berustte op de vrijwillige erkenning door anderen van de meerwaardigheid, die iemand op een bepaald gebied bezat.

Nu liggen de zaken zo, dat in elke gemeenschap altijd weer leiders noodzakelijk zijn. Iemand moet nu eenmaal deskundig zijn op elk gebied en dan, dankzij deze door anderen erkende deskundigheid, ook het recht hebben voor anderen mede een beslissing te nemen.

Verschuif nu de nadruk eens in de richting van productie, dus het voortbrengen van bezit en verbruiksmogelijkheid, waarbij een gemiddeld betrekkelijk hoge mogelijkheid tot verwerven en verbruiken welvaart heet. U zult zien, dat de deskundigheid steeds minder gaat tellen in de reacties van het geheel. In feite tellen beloften voortdurend sterker en daden steeds minder.

Indien je spreekt over de maatschappelijke problematiek van deze dagen, dan kun je daaraan volgens mij toevoegen, dat deze voornamelijk ontstaat door het geven van steeds meer onvervulbare beloften, waardoor steeds meer mensen menen rechten te bezitten, die zij niet aan hun eigen werken en streven kunnen ontnemen.

Mogelijk is het wat onaangenaam voor sommigen, wanneer ik mijn voorbeelden uit de politiek put. Toch wil ik dit even doen om een flagrant en u allen bekend voorbeeld te geven: U allen kent Van Agt. De man is politicus en wil uit de aard der zaak graag minister zijn en blijven. Hij werd dan ook minister van justitie.

Gelijktijdig is de man echter een gelovig katholiek en als zodanig een fervent bestrijder van abortus - o.m. Want zoals u bekend zal zijn, zijn de ware christenen mensen, die het ongeboren leven beschermen ten koste van een ieder en vervolgens legers op de baan brengen om de rechten en leer van de kerk ten koste van vele doden te beschermen.

Dat deze mens bepaalde principes huldigt en volgens zijn geloof handelt, is zonder meer aanvaardbaar. Maar wat gebeurt er: Hij wordt minister, ofschoon onderling was afgesproken, dat dit probleem in de huidige periode in de ijskast zou

blijven en geen directe ingrepen tegen de abortuspraktijken zouden plaats vinden. Anders gezegd: men zou doen, alsof dit probleem niet bestond. Ook de minister van justitie heeft zich hiermede accoord verklaard. Maar hij heeft zich kennelijk niet aan zijn gegeven stilzwijgende belofte willen houden.

De goede beschouwer zal in zijn gedrag politieke bijbedoelingen onderkennen naast de ongetwijfeld aanwezige menselijke reactie. De man waagt verschillende pogingen om tegen abortus in te grijpen. Hij slaagt niet in zijn voornemen. Goed. Maar gelijktijdig stelt de man: ik moet krachtens mijn geloof deze praktijken blijven bestrijden. Maar in de praktijk doet de man dit niet met alle krachten. Integendeel. Hij legt zich bij zijn nederlaag neer en blijft aan.

Hij kan nu wel aanvoeren, dat overwegingen t.a.v. het belang, dat een voortzetten van het kabinetsbeleid heeft mede voor zijn aanblijven verantwoordelijk is. Ik zou in de eerste plaats graag willen weten, welk beleid hij bedoelt. In de tweede plaats stel ik de vraag, of men zo iemand nog langer kan vertrouwen.

Zeker, als mens en eenling kan deze mens zeer betrouwbaar zijn. Maar als politicus heeft hij kennelijk gemanipuleerd met woorden, terwijl zijn daden daarmee in strijd zijn, of tenminste aan duidelijkheid veel te wensen overlaten.

Mogelijk meent u, dat dit dan de fout van een enkele mens is. Maar wat dan te denken van het gehele kabinet van Den Uyl? Deze man is in de gehele periode, dat hij oppositie voerde, steeds weer nadrukkelijk opgekomen voor de laagst betaalden, de rechten van de arbeider enz. Steeds weer heeft hij openlijk verklaard, dat de bezittende klasse stevig zou worden aangepakt, wanneer hij het voor het zeggen zou hebben. Nu heeft hij het voor het zeggen en mogelijk wenst hij nog steeds eens hetzelfde te volbrengen. Maar nu beseft hij kennelijk opeens, dat dit niet zonder meer mogelijk is. Steeds weer schijnt hij te vergeten, wat hij de mensen beloofd heeft en handelt in feite eerder in het belang van de bezitters dan van de arbeiders, of niet-bezittenden, alles vergezeld met verklaringen en troostprijzen voor hen, die hem hun vertrouwen hebben geschonken. Wat op zijn minst dwaas aandoet. Trouwens, zelfs onze vriend Henri merkte in het verleden al op: de PvdA begint met een keerpunt en loopt uit op een draaipunt.

Wie dit alles ziet, mag het niet alleen beschouwen als een politiek spel. Het is wel degelijk mede een psychologische beïnvloeding, waardoor samenhangen en relaties tussen mensen binnen de gemeenschap veranderingen ondergaan. Want wanneer de leiders zo zijn, menen de meesten, mogen en kunnen wij ook zo zijn.

Trouwens: wanneer u bemerkt, dat een ander steeds weer royaal is tegenover u, zult u geneigd zijn volgens uw mogelijkheden royaal te zijn tegenover die ander. Maar wanneer u bemerkt, dat er veel bijbedoelingen zijn, dat u in feite gebruikt wordt, dan zult u niet meer bereid zijn loyaal en royaal te reageren, tenzij u het gevoel hebt, dat uw eigen belangen daardoor mede bevorderd zullen worden.

Het gevolg is, dat de samenhang teloor gaat in de grote gemeenschap, die men tegenwoordig natie pleegt te noemen. Een woord, dat, ondanks het feit, dat het anders wordt geschreven,

dankzij een klankgelijkenis een wat eigenaardige bijmaak schijnt te hebben.

Want op het geloof in eigen anders en superieurzijn berust de natie. De leiders van de natie bevorderen daarom bij hun volgelingen altijd weer de gedachte, dat zij toch wel heel anders en vooral heel wat beter zijn dan anderen.

Ook hier weer tegenstellingen en grenzen, die mogelijk geen grote werkelijke betekenis zullen hebben, maar die van belang zijn voor het gedrag van de mensen, daar het hier weer gaat om gezag en aanzien.

Gezag en aanzien gaan in uw dagen gemeenlijk gepaard met bezit en macht. Ik wil hiermede niets slechts zeggen van de nederlandse politici, zelfs al is mij bekend, dat onder uw staatslieden er toch nog al wat zijn, die zich de laatste tijd aanschaffingen en verwervingen hebben gepermitteerd, die buiten hun normale mogelijkheden en middelen liggen. Maar volgens de u bekende normen en wetten zijn zij daaraan in ieder geval nog op een eerlijke wijze gekomen. In andere landen liggen de mogelijkheden en de praktijk nogal wat anders. In landen als Mexico zegt men zelfs: je gaat alleen in de politiek, wanneer je van plan bent je rijk te stelen. Wie wat eerlijker wil blijven gaat in de handel. En wie te dom is om op zijn tijd oneerlijk te zijn, blijft een stomme boer.

Volgens mij is een groot deel van de maatschappelijke problematiek dan ook in de eerste plaats de schuld van de onbetrouwbaarheid van het systeem, waarbinnen de mensen leven. Er is een verschuiving van waarden aan de gang, waarbij de mens in feite niet meer als persoon meetelt, dit terwijl elke mens gelijktijdig de behoefte gevoelt zich meer en meer tegenover anderen wil laten gelden en de keuze van middelen tot dit doel steeds minder aan beperkingen onderhevig is.

Men kan natuurlijk proberen in de plaats van menselijke waarden en waardigheid bezit te stellen. Zelfs subsidies voeren hiertoe, want subsidie is geld en geld is een symbool voor bezit en macht.

Je kunt langs die weg echter niet de vaste onderlinge relaties, met scherp getekende menselijke plichten en rechten en grote betrouwbaarheid tot stand brengen, dat in het verleden kenmerkend was voor menselijke samenlevingen.

Toch zouden de gevolgen van dit alles niet zo ernstig geworden als zij nu zijn, wanneer de mensen er vrede mee gehad zouden hebben alleen de werkelijk noodzakelijke dingen te vervaardigen en hun productie aan hadden willen passen aan feitelijk bestaande behoeften.

Maar al snel ontdekten de mensen, dat je in dat geval niet voldoende afzet hebt om voortdurend met toenemende winst en intensiteit te produceren. Er kwamen steeds meer mensen, die de behoeften van hun medemensen kunstmatig wilden opvoeren om zo meer te kunnen produceren, hun bedrijven steeds meer uit te kunnen breiden en zo meer bezit, macht en aanzien te kunnen vergaren.

Er ontstond een systeem, dat nogal reëel lijkt, maar dit zeker niet is. Ik wil u niet vervelen met verhalen over b.v. de gloeilamp, waarvan de bruikbaarheidsduur kunstmatig werd beperkt tot rond 1000 branduren, ofschoon men goedkoper een duurzamer product had kunnen maken. Of de t.v. apparaten, die

de laatste tijd zo worden uitgevoerd, dat zij een gemiddelde levensduur hebben van rond 5 jaren, ofschoon men goedkoper diezelfde apparaten zo zou kunnen uitvoeren, dat zij een bruikbaarheidsduur zonder grote herstellingskosten van rond 10 jaren zouden hebben. Ik zou u kunnen wijzen op de auto's van deze dagen, die gemiddeld zou worden ontworpen en gemaakt, dat zij een nutslevensduur zonder grote bijkomende kosten hebben van rond 300.000 km. maximum, waarna zij in feite slooprijp zijn. Wat betekent, dat degenen, die minder geld en inzicht hebben er dan in gaan rijden.

Men heeft steeds meer willen doen, ging uit van stellingen als: iedereen moet een auto hebben. Jawel, volgens die mensen heeft God zich kennelijk vergist, toen hij de mensen heeft geschapen met benen inplaats hem wielen te geven. Maar zij doen dan wel hun uiterste best om deze fout zo snel mogelijk te herstellen.

Een van de andere fouten, die men in uw dagen maakt, is het geloof, dat alles rendabel - dus winstgevend - moet kunnen zijn. Dit, terwijl in deze dagen bijna niets werkelijk winstgevend is buiten de geldhandel. Maar dat vergeet men liever.

Men denkt zozeer na over rendabiliteit, dat men de verdere betekenis van zijn product daarover pleegt te vergeten. Neem b.v. degenen, die zeggen, dat openbaar vervoer wistgevend moet zijn, of tenminste zijn eigen kosten moet betalen. Zij vergeten kennelijk de sociale functie van dit vervoer in uw dagen. Maak het verkeer te duur en je krijgt steeds meer problemen. Probeer een monopolie te vestigen en je krijgt nog meer problemen.

Nog niet zo lang geleden waren er particuliere vervoerders, die de mensen, zij het wat minder comfortabel dan de trein deed, wilden vervoeren van uw stad naar Amsterdam en Rotterdam. Hierdoor werd een geheel nieuwe vervoersmogelijkheid geschapen, die meer mensen de mogelijkheid gaf zich te verplaatsen. Maar men greep hiertegen met alle middelen in, want, zo sprak men, dit bedreigt de rendabiliteit van de spoorwegen. Daarom mogen wij geen andere mogelijkheden toelaten, zelfs al betekenen die meer mogelijkheden en voordeel voor de leden van de gemeenschap.

Iets dergelijks zien wij bij de post: particulieren kunnen in vele gevallen sneller en goedkoper poststukken verwerken. Maar dit mag niet, omdat de rendabiliteit van de PTT onaangestast dient te blijven. Deze positie van dit bedrijf betekent echter wel een onevenredige toename van kosten voor hen, die er gebruik van maken, gepaardgaande met een steeds minder wordende dienstverlening.

Ik zou u meer voorbeelden kunnen noemen van monopolies, die in feite alleen op winst uit zijn en deze, al dan niet bemanteld, behalen door aantasting van hun diensten. Het is geen toeval, dat juist in de landen, waar een tabaksregie van staatswege bestaat, de gemiddelde kwaliteit van de tabaksproducten zo slecht is en in ieder geval veel slechter is dan in de landen, waar een dergelijk monopolie niet bestaat.

In vele gevallen heeft men altijd nog het gevoel, dat alle diensten, die de gemeenschap biedt, hun eigen kosten moeten dekken, terwijl men zich kennelijk niet al te zeer afvraagt, wat die diensten voor de gemeenschap als geheel in feite

betekenen.

Gemeenschappen, die zo reageren, doen mij denken aan een mens, die zegt: het bloed, dat door mijn aderen stroomt, vind ik natuurlijk schitterend, maar dit bloed verplaatst zich en zal dan ook de kosten en moeiten van harteklop en voeding, ademhaling en wat verder daarvoor nodig is, moeten opbrengen. Indien dit niet rendabel is, moet ik wel kleine aderen afsluiten.

U kijkt wat vreemd? Maar in een hedendaagse gemeenschap vormen verkeer en vervoer in feite de bloedstroom van de natie. Het is dwaas de afzonderlijke cellen van de gemeenschap het geheel van de kosten, of een groot deel, van de kosten te laten dragen voor iets, wat nodig en onmisbaar is voor de functie van het geheel.

Het bezwaar, dat men heeft tegen een vrijelijk deelhebben van eenlingen aan de noodzakelijke functies van het geheel blijkt te liggen in het denkbeeld, dat hierdoor dan een te groot deel van het gemeenschappelijke inkomen - de levenskracht van de natie volgens veler inzicht - zou worden opgesoupeerd.

In de praktijk vertaald betekent dit: wij moeten wel een ieder zoveel mogelijk zijn eigen kosten laten opbrengen, want zonder dit hebben wij geen middelen om in te grijpen op die gebieden, waarop wij, de leiders van het volk, macht begeren.

De mens met zijn wezenlijke behoeften komt er maar zijdelings aan te pas. Men subsidiëert wel b.v. openbaar vervoer en woningbouw, maar spreekt te weinig over de werkelijke functie binnen de gemeenschap van die zaken. Men spreekt niet over menselijke wenselijkheden en noodzaken, maar over nutsfactoren, rendementsmogelijkheden en kosten.

Wanneer een staat zo te werk gaat, is het wel duidelijk, dat elke afzonderlijke groep binnen de staat zich zonder meer gerechtigd zal achten, op gelijksoortige wijze op te treden en eveneens alle machtsmiddelen meent te mogen gebruiken om eigen doeleinden te bevorderen. Wat dit de mensen kost, doet dan niet meer ter zake.

Industrie betekent winst, winst betekent macht. Maar om een industrie te kunnen doen bestaan, zal men arbeiders nodig hebben die vakbekwaam zijn. Waarvoor men hen natuurlijk een vergoeding zal dienen te geven. Je wilt als bedrijf echter winst maken.

Op het ogenblik, dat de arbeider steeds meer eist als vergoeding voor zijn inbreng aan arbeid en kennis, wordt de winst hierdoor bedreigd. Maar winst is het belangrijkste, dus gaat de prijs van het product omhoog.

Ook wanneer hierdoor de arbeider op de duur niet meer in de gelegenheid is het product te kopen en dus de mogelijkheid tot rendabele productie met redelijke winst afneemt. Waarop de arbeider meer wil hebben om toch het product te kunnen kopen, dat zo weer duurder zal worden, omdat winst de feitelijke reden blijft voor het bestaan van het bedrijf.

Dit veroorzaakt de schroefbeweging van lonen en prijzen, waarin jullie terecht zijn gekomen. De inflatie ook. Waarbij men gemeenlijk over het hoofd ziet, dat degene, die vooroploopt bij het zich toekennen van hogere inkomsten, de staat is, die steeds weer vooroploopt. Want ook hier betekent geld macht en aanzien.

Een ieder streeft kennelijk hiernaar. Dus kun je het een vakvereniging niet kwalijk nemen, dat deze ook hiernaar streeft voor zijn leden en indirect ter meerdere eer, glorie en macht van de voormannen. Zoals je het een ondernemer niet kwalijk kunt nemen, dat hij bij voortdurende nominaal hogere bedragen aan winst voor zich vergt. Je kunt toch niet verwachten, dat iemand iets prijs zal geven, zolang bezit en inkomen het enige zijn, waarin je binnen de maatschappij je belangrijkheid en macht kunt uitdrukken?

Maar dit is te zeer toegespitst op de plaatselijke omstandigheden. Laat ons eens zien, hoe het elders gaat, waar men eveneens te worstelen heeft met productie en problemen. Een leuk voorbeeld is altijd weer Rusland.

Hier is de gehele industrie in handen van de staat, nominaal dus in handen van de gemeenschap. Maar het komt er wel op neer, dat de gemeenschap middels haar leiders haar luxe wil financieren uit de productie, dus op rekening van de arbeid.

Verder impliceert dit, dat de gemeenschap minder dan elders gehouden is zich voortdurend af te vragen, wat mogelijk, nodig en nuttig is. Men houdt zich meer bezig met wenselijkheden, die dan worden uitgedrukt in vijfjaren-plannen.

Een dergelijk plan is ambtelijk in Rusland. Wat betekent dat je zoveel mogelijk aan de gestelde norm moet beantwoorden ongeacht je problemen en mogelijkheden. Bereik je dit, dan kun je in een redelijke welvaart leven. Bereik je het niet, dan ben je in de ogen van het ambtelijk apparaat niets waard. Dat scheelt dan wel even in je inkomen en verdere mogelijkheden.

Men redeneert daar nog steeds: wie niet werkt, behoeft ook niet te eten. Die moet zelf maar zien, hoe hij aan zijn trekken komt. Wanneer je werken wilt, is er altijd wel een baantje voor je te vinden, maar je moet niet denken, dat je zonder hard te werken toch goed zult kunnen eten.

Wat gebeurt er echter in dit land? Omdat men productiestijging uitdrukt in cijfers en niet in behoefte en mogelijkheid, is een groot gedeelte van de productie kwalitatief of anderszins minderwaardig. U kunt dit trouwens nog nalezen. Izwestia en zelf Prawda schreven er over, dat de meeste in de Sovjet-unie geproduceerde t.v.-apparaten na gemiddeld 2 maanden reeds feilen vertonen, waarna de reparatie vaak tot 6 maanden vergt. Waarbij men zich afvroeg, hoe dezelfde fabrieken dan wel goede computers kunnen maken. Want die, zo verklaarde men, zijn wel goed en betrouwbaar.

Beziet men echter de kleinere computers, die gebruikt worden, dan moet men konstateren, dat dezen bijna even vaak falen en gebreken vertonen als de andere producten van deze fabrieken. Alleen de grote computers voor instanties en de exportproducten bereiken inderdaad een redelijk peil van perfectie en duurzaamheid.

Ook hier is men vastgelopen door het steeds weer opvoeren van de productie. Wat er op neer komt, dat de kosten stijgen en zo, indien de staat haar eigen aandeel gelijkwaardig wil handhaven, de mogelijkheid niet meer aanwezig is de mensen te

geven, wat zij menen rechtens voor hun inspanningen te mogen verwachten.

De feitelijke crisis in de Sovjetunie is een vertrouwenscrisis, die in feite maar weinig te maken heeft met zuiver materiële factoren, zoals b.v. het duurder worden van energie, waarvan men immers zelf voldoende heeft, of van bepaalde westelijke producten. Zelfs de slechte oogsten spelen een minder belangrijke rol dan men voorgeeft. De werkelijke moeilijkheid is ook hier de grote afstand tussen beloften en theorieën en de voor een ieder beleefbare praktijk.

Hoe minder je de feiten, de werkelijkheid, als uitgangspunt wilt aanvaarden voor alle verdere ontwikkelingen, hoe groter de moeilijkheid, die je zult ondervinden bij een poging een maatschappij in stand te houden, waarbinnen de problemen beheersbaar en hanteerbaar blijven.

Mag ik hieraan toevoegen, dat volgens mij er op aarde op dit ogenblik geen enkele staat is, die de problemen van ontwikkeling en productie in de hand weet te houden, ongeacht de geluiden, die vele staatslieden regelmatig laten horen?

Is dit tot zover duidelijk en aanvaardbaar? Dan gaan wij verder. Je kunt bij productie kiezen voor een vrij ondernemerschap. Dit betekent echter ook, dat de prijzen vrijelijk dienen te worden vastgesteld door de ondernemer, die ook alle risico's draagt. Ook t.a.v. het werk dient men volledige vrijheid te hebben. Maar dit zou ten hoogste rechtvaardig kunnen zijn, wanneer het om een eenmans of familiebedrijf gaat, waarin geen andere werknemers betrokken worden.

Op het ogenblik, dat je te maken krijgt met een wijze van productie, waarin vele mensen worden ingeschakeld in het proces, zal degene, die de productie leidt en bij zijn prijsstelling en bij zijn productiewijze, verplicht zijn ook voor deze anderen verantwoording te dragen. Hij gebruikt uiteindelijk hun werkkraft en ontnemt hen daarmee de mogelijkheid op een andere wijze in levensonderhoud en behoeften te voorzien. De ondernemer is dan wel degelijk verplicht er met alle middelen, desnoods ten koste van eigen inkomen, zorg voor te dragen, dat zijn werknemers in leven kunnen blijven door de opbrengst van het werk, dat zij doen. Maar zij zullen ook verantwoordelijk zijn voor de mogelijkheid van de werknemer enige besparing te maken, waardoor zijn materiële zekerheid groter wordt. Vele werkgevers zullen dit niet met mij eens zijn, maar zo liggen de zaken toch wel ongeveer.

De werknemer heeft dus rechten. Maar de werkgever kan de verantwoording alleen zelf dragen, wanneer hij ook zonder meer het recht heeft een ieder, die volgens hem niet in zijn productieplannen en schenaks past, te ontslaan.

Geen ambtelijke ontslagregeling, ook al riekt dit de werknemer mogelijk naar willekeur. Wel zou men daartegenover moeten stellen: Je hebt zolang bij mij gewerkt, dus heb je bij ontslag recht op je aandeel in de waardevermeerdering van het bedrijf. Zolang je werkt, blijft dit in het bedrijf belegd, maar bij verbreken van de arbeidsovereenkomst, zal een uitkering zonder meer, onmiddellijk en met voorrang boven alle andere schulden, plaats moeten vinden.

Volgens mij zou men echter zonder meer het recht moeten

hebben elke werknemer, die niet in het geheel past, te ontslaan en wel onmiddellijk en zonder andere konsekwentie voor de werkgever dan voornoemde uitkering.

De mensen willen iets dergelijks echter niet aanvaarden: zij wensen nu eenmaal een zo groot mogelijke zekerheid genieten. Hierdoor heeft het productieproces niet alleen ten doel aan de behoeften van de verbruikers te voldoen, maar krijgt het bovendien het karakter van een verzekering van inkomen en welvaart. Dit ongeacht de wijze, waarop een werknemer deel heeft in het productieproces.

Mogelijk zou men op basis van persoonlijk vertrouwen wel met deze voorwaarden, waarin onmiddellijk ontslag, zowel als deling in de waardevermeerdering van het bedrijf mogelijk zijn, wel willen aanvaarden. Maar zoals reeds opgemerkt: er is een grote afstand tussen leiders en hun volgelingen, zodat men elkaar in feite zelden of nooit voldoende vertrouwt.

Dit voert tot steeds meer probemen. En wanneer je een oplossing zoekt, val je het allereerst op de gemiddelde mentaliteit van de mensen, dus de wijze, waarop zij plegen te denken en te reageren.

Hier moet ik uitgaan van mijn eigen oordeel. De fout in het denken van de gemiddelde mens van deze dagen ligt volgens mij in een verkeerde voorstelling van de betekenis van eigen wezen en daardoor ook van eigen rechten. Men redeneert maar al te vaak: in feite heb ik recht op alle dingen, die een ander ook heeft of zich kan veroorloven.

Indien het aan mij lag, zou ik er veel voor voelen een ieder een in geld volkomen gelijk inkomen te geven. Hij zal dan vrij moeten zijn om dit inkomen te beleggen, te gebruiken, of te verspillen, zoals hij wil, maar zal niet in staat mogen zijn beleggingen e.d. anders dan in voor eigen gebruik bestemde goederen lager dan een jaar te continueren. Wie te weinig uitgeeft, begint het volgende jaar toch weer op gelijke voet met alle anderen en kan geen extra inkomen verwerven door besparingen e.d. Komt men met zijn jaarinkomen niet uit door zijn eigen wijze van leven, dan heeft men geen enkel recht anderen aan te spreken om de tekorten te dekken. Indien anderen dit toch willen doen, valt dit geheel ten laste van hun eigen jaarinkomen.

Ik zou op deze wijze de menselijke factor weer meer op de voorgrond willen plaatsen, zodat persoonlijke eigenschappen in menselijke relaties meer tellen dan inkomen of bezit. Ik kan mij voorstellen, dat in deze omstandigheden bedrijven en gemeenschappen geleid zullen worden door mensen, die theoretisch minder kapabel zijn, maar die wel een goed rapport hebben met degenen, met wie zij samenwerken en aan wie zij leiding moeten geven.

Ik meen, dat deskundigheid in de menselijke gemeenschap altijd minder belangrijk zal zijn dan menselijkheid. Daar waar menselijkheid bestaat, kunnen eventuele fouten en gebreken, die door gebrek aan deskundigheid ontstaan, altijd nog wel opgevangen worden. Daar, waar wel deskundigheid is, maar geen voldoende medemenselijkheid, zullen fouten ontstaan door afwijkende menselijke reacties, waarmede ook de theorie geen raad meer weet.

Ik geef toe, dat op de duur zelfs dergelijke fouten door grote investering en beperking van persoonlijke vrijheden voorkomen zullen kunnen worden. Ik wijs er echter op, dat men niet alleen de persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid op deze wijze geheel teniet zal doen, maar bovendien een grote hoeveelheid geld, arbeid en vernuft zal moeten besteden aan zaken, die aan het geluk, welzijn, of bewustworden van de mensheid niets bijdragen.

Hopelijk is ook dit duidelijk. Het zal u duidelijk zijn, dat ik op persoonlijke vrijheid en vrijwilligheid bij elke taak-aanvaarding grote nadruk leg. Ik meen, dat een ieder binnen productie en maatschappij zich geheel betrokken zal moeten gevoelen, bij hetgeen hij doet.

Dan eerst zal een verhouding ontstaan, waarbij men zich voor eigen taak en de gevolgen daarvan zelf aansprakelijk zal gevoelen, terwijl men op basis van vrijwilligheid het gezag en de inzichten van anderen zal leren aanvaarden, zonder hierin gelijktijdig een beperking van eigen aansprakelijkheid te zoeken.

Wanneer de vertrouwens en verantwoordelijkheidsrelatie tussen alle mensen onderling herleeft, zal weer sprake kunnen zijn van rationeler productiemethoden en een probleemloze samenwerking. Dan eerst zal sprake kunnen zijn van een nieuwe meer menselijke samenleving.

Wil iemand protesteren?

x Gelijke inkomens lijken mij onmogelijk, want inkomens houden ook rekening met schaarste

- Men zou, zoals in de filosofie van Bellamy, eer of kortere werktijden kunnen stellen voor zware werkzaamheden of taken, die men niet al te gaarne pleegt te vervullen. Te stellen dat schaarste alleen voorkomen kan worden door ongelijkheid van inkomen betekent, dat men van mening is, dat alleen een zuiver materiële beloning de mens tot prestatie, inzet, vervullen van langere werktijden, enz. kan brengen. Ik acht dit, ook op grond van het heden, niet geheel juist.

Door deze opmerking komt u in feite weer terecht in een wereld, waarin menselijke waarden terug moeten treden voor inkomen. U komt weer terecht in een consumptie-maatschappij, waarin het verbruiken en gebruiken van goederen niets meer te maken heeft met de werkelijke behoeften van de mens, maar een uitdrukking vormen van diens belangrijkheid.

In een dergelijke gemeenschap zal het beeld van menselijkheid en menselijke verantwoording ook niets meer te maken hebben met het bevorderen van menselijk geluk, maar zal de gehele inspanning van de maatschappij gericht blijven op het handhaven en uitbreiden van het maatschappelijke proces als zodanig, zonder rekening te houden met de wensen en mogelijkheden van degenen, die deel uitmaken van die gemeenschap.

Ik geef in dit opzicht- en zeg dit ook duidelijk - mijn eigen inzichten weer. Maar ik kan niet inzien, waarom iemand die medisch kundig, vaardig en begaafd is, opeens tonnen meer moet gaan verdienen dan zijn medemensen, alleen maar, om dat hij specialist is. Ik gun het de man wel in deze maatschappij, waarin een ieder kennelijk neemt, wat hij maar krijgen kan.

Maar zo de medicus zijn waarde en waardigheid niet meer

duidelijk en aanvaardbaar kunnen maken, wanneer hij zijn diensten zonder winst oogmerk aan de mensen geeft, alleen omdat hij voelt, dat dit goed is en voor hem de meest juiste wijze om mens onder de mensen te zijn? Dus: leven uit het respect van de gemeenschap, door eigen prestatie verworven, zonder dat deze onmiddellijk in valuta moet worden omgezet.

x Erg mooi, maar dan moet die valuta geheel van de baan.

- Wenselijk is dit volgens mij zeker. Maar gezien de ingewikkelde structuur van de hedendaagse gemeenschappen is er zoveel behoefte aan een universeel ruilmiddel, dat dit mij voorlopig nog niet haalbaar lijkt. Zelfs indien je geld zou afschaffen, dien je er iets vergelijkbaars voor in de plaats te stellen.

Ik wilde met mijn voorbeeld er op wijzen, dat de fout ligt in de mentaliteit van de mensen. Deze mentaliteit is volgens mij zowel aansprakelijk voor het merendeel van de fouten in alle productie, als voor de problemen van de maatschappij.

Deze mentaliteit is echter volgens mij gebaseerd op een neiging elke prestatie of waardering onmiddellijk te converteren in bezitswaarden.

Pas wanneer de mensen gaan begrijpen, dat werkelijk eigendom in feite binnen uw maatschappij een fictie is, komen wij mogelijk verder.

De mensen zullen nu wel zeggen, dat eigendom toch eigendom blijft, iets, wat onaantastbaar deel van een menselijke maatschappij vormt. Wacht eens even!

Stel dat u een huis hebt op een plaats, waar de gemeenschap b.v. een weg aan wil leggen, kunt u dan zeggen, dat u uw huis behoudt? Neen? Dan is uw huis eigenlijk niet geheel van u, maar hebt u alleen, en dan nog voorwaardelijk, het exclusieve gebruik er van. U moogt er voor zorgen. Maar wanneer een meerderheid meent, dat er iets anders voor in de plaats moet komen, hebt u niet veel in te brengen.

U hebt aandelen. Bezit, eigendom. Maar er komt een handige jongen, die à la baisse speculeert en uw aandelen doet kelderen. Waar blijft uw bezit?

Let wel: wanneer dat aandeel voor u zou betekenen, dat u deel hebt in een bepaald proces binnen de productie, dat belangrijk is, zoudt u uw aandeel niet verkopen en zou zelfs de gemeenschap er weinig in zien u uw aandeel te ontnemen. Maar dan is het geen bezit, maar een deelzijn van, een deel hebben in iets bepaalds. Ook het al dan niet rendabel zijn van uw aandeel zou dan voor u geen betekenis hebben.

x Maar zo gaat toch het denkbeeld van betaling naar verdienste geheel teloor.

- Iets wat voor velen in uw maatschappij een grote rol speelt, vooral bij hen, die hun eigen verdiensten en zo beloning ten eigen voordele vast kunnen stellen. Maar het is wel een blijk van een wat verkeerde mentaliteit.

U spreekt van beloning naar verdienste. Uw werkelijke verdienste kan alleen liggen in de toewijding, waarmede u uw taak vervult naar beste vermogen, nietwaar?

Maar die jongen met misvormde handen in de sociale werkplaats werkt volgens zijn kunnen met evenveel inzet en toewijding als een deskundige, die door uw gemeenschap veel meer

wordt gewaardeerd. Wanneer die jongen zich evenzeer volgens zijn mogelijkheden inspant als b.v. de hoofdreferendaris, is volgens mij zijn verdienste evengroot. Waaro dan ook geen gelijke beloning? Mogelijk werkt die jongen met meer inzet en volharding dan genoemde ambtenaar. **Waarom krijgt hij dan niet meer dan die ander?** Of is verdienste voor u iets anders dan een je inspannen en het beste geven, wat je hebt?

Kort en goed: wanneer de prestatie gelijkwaardig is in persoonlijk opzicht, is volgens mij de verdienste evengroot, ook wanneer de resultaten van die prestatie door de huidige maatschappij geheel anders gewaardeerd zullen worden.

Persoonlijk acht ik het onjuist, dat de een een soort genadebrood moet eten, terwijl de ander, die volgens zijn werkelijk kunnen mogelijk nog minder presteert, een loon krijgt, dat ver boven de middelmaat ligt.

Ik meen, dat uw maatschappij geen loon naar verdienste geeft, maar bereikte positie binnen de gemeenschap konverteert in valuta zonder werkelijk besef van de betekenis en inspanning, die een bepaalde taak vergt.

Let wel: ik heb het gemakkelijker dan u, want voor mij speelt bezit geen enkele rol, alleen maar denkbeeld en herinnering. Daarom is het voor mij ook eenvoudiger om te stellen, dat iemand, die niet werkt, voor mij ook geen inkomen verdient, dit onder het motto, dat iemand, die werkelijk werken wil, altijd nog wel iets te doen zal vinden.

Dat iemand, die geen werk heeft, alles ontvangt, wat hij nodig heeft om in leven te blijven, wil ik nog aanvaarden. Maar ik acht het onjuist, dat hij een inkomen krijgt, waardoor hij kan blijven leven, zoals hij gewend was, toen hij nog werkte.

Werkt u, dan moet volgens mij uw inspanning, niet uw positie beloond worden. Een van de problemen van uw maatschappij ligt in het feit, dat men iedereen toch wel alles wil geven en aan de andere kant zelf alles wil behouden, wat men heeft. Wat niet mogelijk is.

Stelling: ouden van dagen dienen over een redelijk minimum-inkomen te beschikken. Aanvaard. Ik vraag mij alleen af, hoe dit vol te houden is bij een voortgaande vergrijzing van de gemeenschap. In uw land zal over 20 jaar het aantal ouderen boven 65 rond 25% van de bevolking uitmaken.

Dit betekent, dat men geen minimuminkomen van redelijke omvang kan garanderen aan de ouderen, of anders zal moeten gaan denken over het inschakelen van deze ouderen in maatschappelijke en arbeidsprocessen.

Het stellen van een plicht tegenover de ouderen is natuurlijk erg mooi, maar dan zou je toch ook even na moeten gaan, of je die verplichtingen wel wezenlijk kunt dragen en zo ja, op welke wijze dit zal kunnen geschieden.

U reageert echter: het hoort immers zo? Evenals het voortgaan van het inkomen van een werkeloze. Deze zal dit als zijn goed recht beschouwen. Begrijpelijk gezien de omstandigheden. Realiseert u zich echter wel, dat de staat dergelijke zaken alleen kan financieren door maatregelen, die de koopkracht van uw inkomen en besparingen doet afnemen? Kortom: u allen betaalt voor dergelijke zaken direct en indirect. Beseft u dit?

Een werkeloze, die dit beseft, zal m.i. reageren met de

opmerking, dat zijn inkomen nu eenmaal een sociale verworvenheid is en dat hij later aan de kosten van dit alles het zijne wel weer bij zal dragen, wanneer hij zo ongelukkig is, dat hij weer werk vindt.....

Ik overdrijf, want er zijn heel wat werkelozen, die graag willen werken. Maar dan wel in eigen beroep en voor een loon, dat gelijk is aan of hoger, dan hetgeen zij in hun laatste baan hebben verdiend. En natuurlijk in eigen omgeving, want voor hen telt niet de vraag, waar de gemeenschap hun werkkraft nodig heeft, maar hoe en waar zijzelf willen werken.

Hoe vaak hoort u niet zeggen: ik mag eisen stellen, want ik heb nu eenmaal deze opleiding genoten en die positie bekleed. Ik ben nu eenmaal directeur geweest en neem niet met minder genoegen, al heeft men nog zoveel behoefte aan trambestuurders en ben ik daarvoor ook zo goed geschikt.

Alweer: verdienste ligt in positie, niet in inspanning. Maar natuurlijk: het aanvaarden van een baan met lager inkomen en minder gezag betekent een verschil in inkomen, in bezit. Daarom wil men dit niet, daarom acht men een dergelijke eis onjuist. Waarmede wij weer terug zijn op het oude probleem: dat van een verkeerde mentaliteit en een geheel verkeerde inschatting van alles, wat in het menselijke leven van wezenlijk belang is.

x Uw denkbeelden betekenen, dat alle bezit onder allen verdeeld zou moeten worden en dat een ieder hetzelfde zou moeten gaan presteren.

- Dat is niet geheel juist. Mijn voorstellen en denkbeelden impliceren, dat de waarde van de productie gelijkelijk zou worden verdeeld tussen allen, die deel hebben aan het productieproces, terwijl alle zorgen voor niet producerenden op basis van vrijwilligheid door het geheel van de gemeenschap of leden daarvan gedragen kan, maar niet behoeft te worden.

Verder betekent het, dat een ieder, die door zijn wijze van handelen, en niet alleen door zijn woorden, blijk geeft het vertrouwen van anderen waardig te zijn, hierdoor gezag verwerft en dan ook het recht en de mogelijkheid heeft te leven van alles wat die anderen hem eventueel voor het vervullen van een niet productieve taak willen geven.

Voorbeeld: de onderwijzer onderwijst. Indien hij een goed onderwijzer is, zullen vele ouders hun kinderen aan hem als leerlingen willen toevertrouwen en zo zich ook verplicht gevoelen aan zijn onderhoud bij te dragen. Zij zullen hem dan te samen zeker in staat stellen te leven op een wijze, die hem krachtens de door hem vervulde functie toekomt. Hetzelfde geldt voor pastoor, dominee, schrijver, schilder, sociaal werker enz.

Wie niet daadwerkelijk deel uitmaakt van het productieproces heeft geen aanspraak op een inkomen daaruit. Maar wel mogen anderen zo iemand onderhouden en volgens hun inzicht naar verdienste belonen.

Bezitsverhoudingen zullen ook dan nog mogelijk een rol blijven spelen. Maar in ieder geval heb je dan de z.g. rechten van positie uitgeschakeld, die in uw maatschappij verantwoordelijk zijn voor zoveel inproductieve arbeid.

Het systeem, dat men nu hanteert, is voor mij niet aanvaardbaar.

Men gaat uit van theoriën, die soms met de werkelijke feiten slechts in de verte iets te maken hebben. Het marxisme b.v. is ontworpen voor een industrieel gebied in Duitsland, maar ik meen voor Silezië. De landbouw is in feite in het systeem een bijkomstigheid en wordt als industrie gehanteerd zonder rekening te houden met de wisselvalligheden van de natuur, die hierin een overheersende rol plegen te spelen.

Kortom: het is een sociaal economische theorie, die uitgaat van een perfecte industrialisatie. Wat betekent, dat je daarin de menselijke en natuurlijke waarden in feite buiten beschouwing laat. Men streeft naar een gelijkschakeling, die geen rekening houdt met b.v. noodzaken en arbeidsomstandigheden.

Wanneer een boer klaagt, dat hij zoveel meer uren werk heeft dan een fabrieksarbeider met vergelijkbaar inkomen, dan vergeet hij, dat hij in de natuur kan werken, daarin zijn eigen werkzaamheden grotendeels op eigen hand in kan delen, zijn werk kan onderbreken, wanneer hem dit wenselijk voorkomt enz. Dit is wel iets waard, zij het in werkuren dan wel in geld.

Dergelijke zaken blijven buiten beschouwing. Ik acht dit onjuist. Ook al zal men in uw maatschappijvorm niet geneigd zijn mij daarin zonder meer gelijk te geven.

Uw gemeenschap gaat uit van een steeds toenemende productie, ook van overbodigheden, waarvoor men de aarde meent te mogen plunderen. Men wil bezit, bezit en nogmaals bezit. en kan in feite steeds minder werkelijk en metterdaad bezitten.

Welvaart betekent voor u: hoger loon en meer winst, niet menselijk geluk. Hebt u daarin gelijk?

x Uw beeld is ideaal, maar op het ogenblik niet doorvoerbaar. Alles zou ineens klappen.

- U hebt gelijk. Indien hetgeen ik hier voorsta, onmiddellijk zou worden uitgevoerd, zou de gehele wereld economisch en politiek ineens storten. Want de mensen denken nog steeds in termen van bezit en bezitsverwerving en zijn nog niet bereid in andere termen te gaan denken. Mentaliteit is hier de moeilijkheid. Denk aan het moujikprobleem, dat in Rusland eens een rol speelde: De boeren beschouwden de grond als hun eigendom en verbouwden alleen het hoogst noodzakelijke, zodra de staat het grootste deel van hun opbrengst voor zich in beslag ging nemen. Men stichtte kolchozen. Maar ook die leverden betrekkelijk weinig op. Veel opleveren deden echter wel de kleine stukjes grond, die de leden van de kolchos voor eigen gebruik mochten gebruiken. De daar geteelde gewassen waren en zijn deels nog de basis van de zwarte markt, die het de russen mogelijk maakt te leven, wanneer de staatsbevoorradingen tekort schieten.

Toch is de mentaliteit daar de laatste tijd reeds aanmerkelijk veranderd. Gemeenschappelijke bedrijven leveren nu weer normaal op. De eigen verbouw wordt niet meer gezien als hoofddoel, maar als emolument voor de leden van een coöperatieve onderneming.

De nodige mentaliteitsverandering vloeit volgens mij reeds voort uit de mislukkingen van uw huidig systeem: de levensmogelijkheden voor de mensen worden minder door introductie van steeds meer onnatuurlijke of synthetische elementen. De economie is niet in staat haar groei te behouden. Hoger loon betekent steeds meer: in verhouding veel hogere prijzen en lasten.

Het winstprincipe bestrijdt zo zichzelf door een steeds hoger worden van prijzen, wat de afzet schaadt en voert tot verdere prijsverhogingen om een redelijk winstpercentage te kunnen blijven behouden.

Kort en goed: uw systeem is reeds bezig ineen te vallen. Je kunt dan wel vriendelijk tegen elkaar beweren, dat er van een opleving sprake is, maar de feiten spreken dit tegen. Industriële ontwikkelingen zijn in deze dagen alleen nog mogelijk, wanneer de gemeenschap een deel van de stichtingskosten draagt door belastingsfaciliteiten, het dragen van alle noodzakelijke kosten voor infrastructuur en bovendien het tegen lage renten voorschieten van een deel van het benodigde kapitaal. Dat kun je ook niet blijven doen, zonder de lasten zo groot te maken, dat de winst in werkgelegenheid enz. hier niet meer tegenop kan wegen. Anders gezegd: de gemeenschap kan haar werkgelegenheid niet uitbreiden op productieve wijze zonder een groot deel van de kosten hierdoor zelf te financieren, terwijl een groot deel van de winsten niet bij het volk, maar elders terecht komt. Dit betekent een verarming, die niet aanvaardbaar zal zijn en voert tot een verwerping van een systeem, dat bepaalde zaken alleen nog middels subsidies e.d. kan handhaven.

Het zal steeds meer mensen duidelijk worden, dat er veranderingen noodzakelijk zijn. Dit impliceert een verandering van denken en op de duur van levensgewoonte. Volgens mij tenminste.

Men zal gaan beseffen, hoe vreemd de molens wel malen in uw land. Men probeert b.v. zelfs nu nog wel gastarbeiders aan te trekken, ofschoon uw land veel werkelozen heeft. Men krijgt wel niet zo eenvoudig meer vergunning om dit officieel te doen, maar de behoefte bestaat nog steeds. Waarom? Deze mensen vervullen taken, die de Nederlanders zelf kennelijk liever niet verrichten. Maar indien men rekent, wat een gastarbeider werkelijk kost en een overeenkomstige beloning aan een Nederlander zou bieden, zouden er wel voldoende Nederlanders te vinden zijn om die plaatsen te vervullen. Alleen wordt dit uit ambtelijke overwegingen en prestigeoverwegingen in b.v. vakbonden niet toegelaten. Denkt u, dat de mensen dergelijke dingen niet langzaamaan gaan beseffen en daarover het hunne gaan denken?

Men komt tot de konklusie, dat het aantrekken van gastarbeiders kennelijk het gevolg is geweest van een welvaartsroes, die niet op feiten berust, maar op potverteren.

Iets anders, wat men zal gaan beseffen: Arbeiders willen gaan staken om hogere lonen af te dwingen. Hun recht zult u zeggen. Maar indien dergelijke stakingen tot rond 6 weken duur gaan, zal Nederland zoveel moeten betalen voor een telaar opleveren van bestellingen, zoveel diensten niet kunnen verrichten en zoveel bedrijven zwakker zien worden, dat door deze stakingen de arbeiders in feite er op achteruit zullen gaan in plaats van meer krijgen. Ook wanneer men dit te laat beseft, zal het m.i. toch bijdragen tot een anders denken en zo op de duur een wijziging in mentaliteit en gedrag.

Ik zou verder kunnen gaan. Maar zelfs zo is het reeds evident, waar het werkelijke probleem van uw maatschappij uit voortkomt. Niemand wil offers brengen, de staat niet, de partij niet, de producent niet en de arbeider niet. Niemand is bereid

zich te beperken, tot hetgeen werkelijk mogelijk is, niemand is bereid de dingen te doen, die werkelijk noodzakelijk zijn. Veranderingen worden vaak vermeden uit gemakzucht of om gemakte plannen of investeringen te beschermen. Voorbeeld: Uw land dient om te schakelen op hoogwaardige en verfijnde producten van technische en andere aard. Halffabrikaten enz. die uw land nog exporteert, evenals meer eenvoudige producten, kunnen reeds lang door andere beter en goedkoper worden gemaakt - denkt b.v. aan staal en textiel.

Bij zeer verfijnde producten is het aandeel van de arbeidskosten hoger en dus het inkomen van uw volk. eveneens beter. Hieraan wordt veel te weinig gedaan.

Het is duidelijk, dat bestaande industrieën alles zullen doen om de beperking van hun aandeel in de productie te voorkomen. Zij, die aan de huidige toestand een positie van belang of grote deskundigheid hebben verworven, stellen zich tegen dergelijke vernieuwingen teweer. Men is niet bereid de offers te brengen, die vandaag gebracht moeten worden om morgen niet tot een ramp te maken.

Dit zal beseft worden en een verandering van mentaliteit en reactie veroorzaken bij degenen, die weinig voordeel van dit alles hebben, maar wel het merendeel van de lasten er van mogen dragen.

x Niemand wil zich opofferen, wanneer anderen daar niets tegenover stellen of zich eerst eens opofferen....

- Dus: voor wat hoort wat, boter bij de vis. U illustreert hier die verkeerde mentaliteit, waarover wij reeds de gehele avond spreken.

Kennelijk wil men niet voor zich het gevoel hebben juist gehandeld te hebben, men wil niet aan betekenis winnen in de gemeenschap, wanneer de erkenning op zich laat wachten. Men wil zijn belangrijkheid uitgedrukt zien in bezit en wel onmiddellijk, liefst middels een contract vastgelegd, voor men aan het noodzakelijke offer begint.

x Wanneer de mensen door invloeden van buitenaf meer inzicht in zichzelf krijgen, zodat een soort onthechting tot stand komt, zal er iets gaan gebeuren?

- Een ja is hier onvermijdelijk, mits de onthechting inderdaad betekent, wat zij volgens mij moet betekenen: een je los maken van een te materialistisch normbesef, dat mens en gemeenschap in deze dagen pleegt te beheersen. Dan ben ik het met u eens.

Nog een laatste voorbeeld, voor ik dit eerste deel beëindig. U kent allen de EEG. Indien West-Europa als één geheel zonder hinderpalen zou gaan werken, zou men opeens beschikken over veel meer grondstoffen, een betere mogelijkheid tot rendabele productie en ook zakelijk en politiek veel sterker staan tegenover de rest van de wereld. Deze eenwording is dus zelfs vanuit een heel materialistisch standpunt begerlijk.

Wel zou hierdoor een reeks kleine volksverhuizingen plaats gaan vinden. Dit lijkt mij onvermijdelijk. Maar dat is zo erg niet.

Industrieën en bedrijven zouden graviteren naar die plaatsen, waar zij voor zich de gunstigste condities vinden en zo rendabel kunnen produceren.

Waarom dan die wanhopige handhaving van grenzen, de bescherming van de boerenstand : hier en de boerenstand daar? Wanneer er een eenheid is, zal men alle groenten, zuivel enz., kunnen produceren in die gebieden, waar dit het beste, snelste en op de meest trendabele wijze kan geschieden. Zeker, dit zou b.v. voor het westland een vermindering van kansen en mogelijkheden betekenen. Ook elders zal mendergelijke effecten niet kunnen vermijden.

Maar is dat dan zo erg? Moet je uitgaan van de stelling: dit moet behouden blijven, want het heeft ons zoveel gekost om het op te bouwen. Wanneer dit niet betekent, dat de gemeenschap daardoor beter kan leven en werken: neen.

Garantie van minimumprijzen e.d. wordt dan ook overbodig. Geen boter en andere bergen meer, maar een productie, die aangepast is aan de werkelijke behoefte. De gemeenschap zal een voedselreserve aan moeten houden, dat is waar. Maar voor de rest: een ieder kan zijn producten zonder enige hinder door de gehele gemeenschap afzetten. Indien hem dit niet gelukt, is het duidelijk, dat hij zijn productie moet beperken, of iets anders moet gaan voortbrengen.

Buffervoorraden zullen steeds weer gebaseerd zijn op de verbruiksgemiddelden plus de afwijkingen in productie, die door niet te overziere omstandigheden kunnen ontstaan. Zo bereik je een aanpassing aan de werkelijke behoeften van de mensen en worden producten niet onnodig kostbaar door de grote hoeveelheden, die wel geproduceerd, maar niet verbruikt worden en toch door de verbruiker mee betaald moeten worden.

Wel zal productie dan niet meer in de eerste plaats een middel tot het verwerven van een redelijk inkomen zijn, maar eerder een levensmogelijkheid voor anderen gaan betekenen.

Wie de voordelen van een algemeen toegankelijke markt in West-Europa overweegt, zal zich afvragen, waarom men niet reeds lang tot een dergelijke eenheid is gekomen. Het antwoord is duidelijk: dit is strijd met de belangen van mensen, die hun rijkdommen en mogelijkheden danken aan het bestaan van grenzen, aan verschillen in belastingheffing en wetgeving.

Kortom: handhaven van de nu bestaande situatie is alleen in het belang van degenen, die met invloed en bezit wensen te schuiven om zo ten koste van anderen zich een voordeel te bezorgen. Het wordt bevorderd door degenen, die hun positie aan een belangrijkheid in eigen land danken en beseffen, dat zij in een grote gemeenschap veel minder in de melk te brokken zullen hebben.

Deze mensen zijn bang voor die eenheid en proberen anderen een gelijksoortige angst aan te praten. Toch zou west-Europa een groot deel van zijn maatschappelijke moeilijkheden en productieproblemen op deze wijze binnen korte tijd kunnen oplossen met in verhouding geringe offers. Maar dan mag men nationale belangen niet meer op de voorgrond stellen, maar dient men de vrijheid en levensmogelijkheid van allen binnen de gemeenschap te bevorderen.

Ook hieruit blijkt volgens mij weer, dat de maatschappelijke problematiek voor een groot deel te danken is aan kunstmatig in standgehouden verschillen, theoretische veronderstellingen en belangenstrijd. Zaken, die met de werkelijkheid betrekkelijk weinig te maken hebben.

Zoals het grote aantal moeilijkheden in de productie steeds weer blijkt voort te komen uit de weigering eenvoudigweg uit te gaan van de werkelijke behoefte plus de goedkoopste en kwalitatief beste wijze van produceren van al die dingen, die een ieder werkelijk nodig heeft. Dit, zonder daarbij eerst de vraag te stellen, of en hoeveel winst te behalen valt met de productie.

Hiermede meen ik de volgende korte stellingen voldoende aanvaardbaar te hebben gemaakt: Een groot deel van de verdeeldheden, die in de maatschappij op het ogenblik bestaan, wordt kunstmatig in stand gehouden en komt niet voort uit werkelijk menselijke behoeften of materiele noodzaken en onvermijdelijkheden.

De instandhouding van verdeeldheid betekent belangrijkheid voor bepaalde groepen personen. Dezen zullen bewust of onbewust verdeeldheid en tegenstellingen blijven bevorderen en hierdoor een eenheid, die een werkelijk welbehagen voor de meeste mensen tengevolge kan hebben voorkomen.

Het geheel van uw productie is niet aangepast aan de werkelijke behoeften van de mensen. Men produceert vele soorten producten met geringe onderlinge verschillen, zodat men met een enkele soort op rendabeler wijze zou kunnen volstaan.

Men gaat uit van prijsverschillen, die in feite door niets gerechtvaardigd worden en maakt vaak zeer hoge kosten alleen maar om tot een geforceerd afzetten van een product te kunnen komen. Dit terwijl die afzet dan niets meer te maken heeft met de werkelijke behoeften van de mensen, die van het product gebruik gaan maken.

Ik konkludeer: de mentaliteit van de meeste mensen is niet juist. Verering van de materie, het bezit, voert de mensheid langzaam maar zeker naar zo verwarde maatschappelijke omstandigheden, dat dit zelfvernietiging schijnt te bevorderen.

Wil men een door eigen schuld aan zichzelf ten gronde gaan voorkomen, dan zal men snel moeten beginnen anders te denken en langzaam aan ook anders te leven. Het verbruikspatroon zal aan de werkelijke behoeften aangepast moeten worden en niet meer bepaald mogen worden door de suggesties van belanghebbenden.

Ten laatste: wanneer de mensen zich bewust worden van het feit, dat hun stoffelijk bestaan maar een betrekkelijk korte fase vormt in het geheel van hun bestaan, terwijl bezit en verwervingen op aarde geen enkel betekenis hebben voor dit werkelijke menselijke bestaan, zouden meer mensen geneigd zijn juister te reageren op omstandigheden.

Schaf de angst voor hel en duivel af. Bestrijd het bijgeloof, dat dood dood is, evenzeer als het bijgeloof, dat u na uw dood alleen maar in bepaalde, hier op aarde reeds te omschrijven omstandigheden terecht zult komen.

Elke mens, die in zichzelf begint te beseffen, dat hij een deel van een geheel vormt en de krachten van dit geheel in zich draagt, zal de onbelangrijkheid van de materie gemakkelijker kunnen aanvaarden en vanuit dit besef zelf reeds nu juist gaan handelen. Want zij, die met juist handelen willen wachten, tot eerst anderen een begin hebben gemaakt, zullen met hun goede besef de kans om werkelijk iets tot stand te brengen, of innerlijk waarlijk belangrijke zaken te beleven, voorbij laten gaan.

Dank voor u lijdzaamheid en aandacht.

Tot straks.

x Daar zijn wij weer en gaan nu op uw vragen en opmerkingen in.
Is de tot het extreme doorgevoerde zucht naar bezit niet
iets, wat vroeger voorkwam, zogoed als nu. Jezus zegt reeds:
verzamelt u geen schatten op deze wereld

- Of het vroeger zo erg is geweest als nu, waag ik te betwijfelen. U spreekt over tollenaars. Een tollenaar was eenvoudig een zakenman, die tegen 'n vast bedrag het recht kocht belastingen te innen en dit vervolgens zo deed, dat hijzelf een ruwelijke winst maakte op die gehele transactie.

Ook nu zijn zakenlieden hard, wanneer het om het beschermen van hun winst gaat. Bezit wordt echter altijd weer verdedigd, wanneer het macht, luxe, zelfbehoud betekent. In de oude tijd bezat men vele zaken gemeenschappelijk. Persoonlijk bezit binnen de groep beperkte zich tot hetgeen men persoonlijk van node had als wapens, handwerktuigen enz.

Eerst wanneer de bevolkingsdichtheid toeneemt, blijkt een dergelijke verdeling niet meer voldoende te zijn. Wie in de groep niet meer tevreden is, kan een deel van het gemeenschappelijke bezit stil meenemen en daarmee naar een andere groep gaan. Daar begint de ellende. Op het ogenblik, dat mensen voorrechten of voordelen en bezittingen stellen voor de trouw aan de groep en de beginselen daarvan, is er een morele dreiging ontstaan. Ook in Jezus' tijd was dit in zekere mate reeds het geval. De z.g. beschaafde mensen zijn met dit beeld van bezit en status boven alles op de duur vergroeid. Priesters en schriftgeleerden dragen tot deze misvorming van de gemeenschap veel bij. Hier kan ik Jezus wel even citeren en hen noemen: Graven, van buiten verblindend wit gepleisterd en van binnen vol van bederf. Een uitspraak, die nog steeds geldt voor velen, die een priesterlijke of daarmee vergelijkbare wereldlijke gezagsfunctie vervullen.

Deze mensen moeten naar buiten toe wel de eerbare, onaan-tastbare, bijna onfeilbare mens spelen, maar zijn vaak innerlijk niets meer dan zwakke egoïsten, die ten koste van alles trachten zich en hun positie te handhaven.

Noem dit terecht menselijk, omdat in het menselijk denken macht en zekerheid geliëerd zijn met bezit, omdat geweld geliëerd is met macht en zelfhandhaving. Zover hebt u gelijk. De groei van het materialisme is hierdoor bovendien enige tijd een onvermijdelijke ontwikkeling geworden. Tot op zekere hoogte geef ik u gelijk: het is nu een zeer menselijke eigenschap. Maar eens was het anders, eens zal het weer anders zijn.

x Maar antagonisme en polarisatie dan?

- Polarisatie is een politiek probleem, geen werkelijk probleem van uw tijd. Ernstig zijn deze verschijnselen alleen, wanneer de gemeenschap hierdoor in haar normale samenhang en functioneren gestoord zal worden.

Polariseren betekent: zwart-wit denken, dit terwijl een ieder met enig gezond verstand weet, dat zwart zowel als wit eerst belangrijk zijn, wanneer zij grijzen en tussentonen omlijnen, waardoor een voorstelling diepte en werkelijkheidswaarde kan krijgen.

Zij, die polariseren, zijn bang voor de kleurige werkelijkheid. Zij proberen het bestaan daarvan te ontkennen door hun zwart-wittekeningen, die in feite karikaturen van menselijkheid en werkelijkheid worden.

De invloed hiervan op de mensen wordt volgens mij overschat. In de maatschappelijke problematiek speelt zij alleen dan een rol, wanneer mensen uit eigen belang een polarisatie, waarin zij in feite zelf niet geloven, trachten te bevorderen in de ogen van anderen en zo zich in een dwangpositie brengen, waardoor zij tegen eigen beste weten en willen in zullen handelen.

x Is bezit van grond en grondspeculatie geen bron van te veel macht?

- Indien zeer veel mensen allen een stukje grond bezitten en daarmee soms proberen te speculeren, wil ik daarmee wel vrede hebben. Ik acht dit meer aanvaardbaar dan een staat, die alle grond bezit en daardoor de speculatie wel onmogelijk maakt, maar gelijktijdig voor zich de macht usurpeert, die eens over velen verdeeld was.

Toch acht ik grondspeculatie niet gerechtvaardigd, wanneer het om werken met geld en grotere commerciële machten gaat. Ik zou voorstellen deze regel te doen gelden: Grond kan alleen hij bezitten, die die grond zelf bewerkt. Overdracht is alleen mogelijk aan iemand, die deze grond eveneens zelf, dus niet namens hem door anderen, bewerkt. Ijft men enkele jaren in gebreke de grond te bewerken, dan wordt zij openbaar geveild en toegewezen aan een bieder, die zich bereid verklaart de bewerking en exploitatie van de grond als tot nu toe door te voeren. Op deze wijze voorkomt men ook de verkoop van goede landbouwgronden voor woningbouw enz.

x Ziet u in de verre toekomst verandering van mentaliteit?

- Binnen een eeuw zult u bij een groot deel van de mensen op aarde reeds een geheel andere mentaliteit zien. Over 500 jaren zullen de mensen van dan met vertederde verwondering zich buigen over de restanten van al die kapitalistische of socialistisch denkende voorvaders.

Ten slotte dit: De problematiek van uw maatschappij is het probleem van mensen, die men geleerd heeft voortdurend verkeer te denken en reageren, zo in feite speculerende op hun egoïsme. Zelfs de roep om solidariteit blijkt in feite een beroep of het eigenbelang van degenen, die men in actie wil brengen.

Ons werkelijk belang op aarde is echter gelukkig zijn, niet rijk zijn. Geluk betekent niet: bezitten of bij voortdurend en mogelijk zelfs exclusief over stoffelijke mogelijkheden beschikken. Het betekent alleen maar, dat je jezelf kunt zijn. Deze wereld zou meer aandacht moeten hebben voor de mogelijkheid, dat een ieder zichzelf is en blijft. Dan zouden de geestelijke, de innerlijke waarden en mogelijkheden van de mens ook weer meer een rol kunnen gaan spelen bij zijn uitingen in de stof.

Werkelijke krachten en inhouden van de mens zullen dan duidelijker in verschijning treden en de mens, zich meer van zichzelf bewust, zal zich dan ook leren beperken op gebieden, die nu noodzaken heten, maar in feite niet meer dan lustzaken zijn. Uw maatschappij is geen werkelijke gemeenschap. Door een groter bewustzijn zal men die gemeenschap der mensen echter weer tot een werkelijkheid maken en zo zijn problemen oplossen.

Goeden avond.

beide delen bekort.

-o-o-o-o-o-

d.d. 2 juli 1976

Vacantie van 15 juli tot 15 augustus. Laatste vrijdag: 9 juli.

-o-o-o-o-o-

- 904 -